

สิทธิหน้าที่ เสรีภาพของคนไทยในรัฐธรรมนูญ

ผศ.ชมพู่ โกศิรัมย์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บนเส้นทางพัฒนาประชาธิปไตยของไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นเส้นทางที่ประชาชนต้องต่อสู้ บางครั้งต้องแลกมาด้วยเลือดเนื้อ หากยอมรับว่าการเมืองคือการอาสาเข้ามาบริหารแผ่นดินเพื่อให้ทรัพยากรของชาติบรรดาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติอย่างยุติธรรม โดยที่การอาสานั้นได้รับความไว้วางใจและมอบหมายอำนาจที่มีอยู่จากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง ฉะนั้นการเมืองแบบตัวแทน (ผู้ทำหน้าที่แทน) ย่อมต้องมีปณิธานสาธารณะมากเป็นพิเศษ จึงจะจัดสรรทรัพยากรของชาติกระจายทั่วถึงเพื่อคนในชาติก้าวข้ามกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่ม ตรงนี้หากพิจารณาตามลักษณะสังคมวิทยาการเมืองแล้วจะเห็นว่า สังคมประกอบด้วยกลุ่มคนมากมายโดยที่แต่ละกลุ่มนั้นๆก็มีผลประโยชน์ร่วมกันตามลักษณะอาชีพ การจัดสรรอำนาจตามหลักรัฐศาสตร์ที่ใช้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญเป็นกติกาของรัฐหนึ่งเดียว (เอกบรรทัดฐาน) เพื่อบังคับใช้ในสังคมที่มีความหลากหลายระหว่างกลุ่มต่างๆที่มีความต่างในเรื่องศาสนาวัฒนธรรม เป้าหมายหลัก (ผลประโยชน์) ก็ควรที่จะลดความแตกต่างเชิงซ้อนทางสังคมให้น้อยลงมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ นั่นคือทำอย่างไรจึงจะได้ตัวแทนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆของสังคมอย่างแท้จริงเพื่อเป็นปากเป็นเสียงมีพื้นที่ในสภา การปฏิรูปการเมืองผ่านการรณรงค์ (รัฐธรรมนูญ) ในครั้งนี้จะพัฒนาต่อขยายประชาธิปไตยหรือวนกลับไปรูปแบบเดิม ผู้เขียนเห็นว่าขึ้นอยู่กับเส้นแบ่งระหว่าง การทำให้ระบบตัวแทนเข้มแข็ง กับการเปิดพื้นที่ให้การมีส่วนร่วมของประชาชน (participatory democracy) ได้ทำงานในลักษณะมีสิทธิหน้าที่ และเสรีภาพ ได้อย่างสัมพันธ์กัน กล่าวคือสิทธิอำนาจของประชาชนที่มีอยู่ เจ้าของสิทธิอำนาจย่อมมีหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของระบบตัวแทนโดยเฉพาะการรณรงค์บ้านเมืองทั้งระดับรัฐธรรมนูญ และการผลักดันกฎหมายลูกผ่านระบบตัวแทนที่ผ่านมาผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงเช่น การบรรลุข้อตกลงเกี่ยวกับการค้าเสรี(FTA) และปัญหามลพิษที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเหล่านี้เป็นต้น เป็นประเด็นศึกษาว่า กลุ่มผลประโยชน์ใดเป็นฝ่ายได้มากกว่าเสีย ประชาชนมีสิทธิที่จะเอาหรือไม่เอาเมื่อเห็นว่ามิใช่ประโยชน์ หรือโทษแบบไม่คุ้ม เหล่านี้คือความสัมพันธ์ระหว่าง สิทธิหน้าที่ และเสรีภาพ ประชาชนต้องมีอย่างปฏิเสธมิได้ภายใต้การปกครองระบบที่เรียกว่า ประชาชนเป็นใหญ่ (ประชาธิปไตย) โดยที่ผู้ที่ทำหน้าที่แทน หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่มีสิทธิตัดสินใจแทนโดยปราศจากความเห็นดีเห็นชอบจากประชาชน

แต่หากมองด้วยอุเบกขาอย่างไม่มีอคติตามกระบวนการแห่งปัญญาอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะพบความเป็นจริงที่จะร่วมกันขอร่างปราศจากร่างทรงกล่าวคือ ทำอย่างไรการปฏิรูปการเมืองครั้งนี้จึงจะไม่วนอยู่กับกลุ่มอำนาจ กลุ่มผลประโยชน์เดิม ๆ ที่มีนักการเมือง ข้าราชการ และทุนผูกขาด ที่มีอำนาจเข้มแข็งกว่าประชาชนทั้งอำนาจรัฐ อำนาจเงิน อำนาจสื่อ ซึ่งขาดความสมดุลระหว่างคนกลุ่มน้อยกับคนส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่ออภิบาลบ้านเมืองเปิดโอกาสกว้าง คนกลุ่มน้อยจึงได้พื้นที่ในฐานะตัวแทนของคนส่วนมาก พุคให้ชัดก็คือระบบตัวแทนได้ตัวแทนที่ไม่ใช่คนแทนที่แท้จริงที่มาจากสาขาอาชีพ แต่มีลักษณะไปทำหน้าที่แทนมิใช่มาจากตัวแทน ทั้งนี้ด้วยกำแพงกีดกันหลายด้าน เช่นข้อจำกัดทางการศึกษา การที่ไม่มีพรรคตัวแทนประชาชนคนส่วนใหญ่จริงๆ ถึงมีแต่มีข้อจำกัดด้วยทุนในการทำกิจกรรมทางการเมือง เมื่อข้อจำกัดด้วยทุนในบริบทที่มีการแข่งขันกันสูงในกระบวนการหาเสียง การเมืองจึงหนีไม่พ้นการแข่งขันอย่างเสรี การเมืองจึงพึ่งพานายทุนอุปถัมภ์พรรค

ฉะนั้นทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมที่ไม่เป็นธรรม เนื่องจากคนส่วนน้อยมีอำนาจเหนือกว่า การใช้รัฐธรรมนูญในระดับที่น้อยซึ่งอาจเกิดจากประชาชนไม่ตื่นตัว หรืออาจเกิดจากระบบอุปถัมภ์ และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญไม่ถูกนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม หากยังวนอยู่อย่างนี้ ก็ยังคงเป็นแนวทางให้ประโยชน์กับคนส่วนน้อยมากกว่าคนส่วนใหญ่ เมื่อนั้นคนส่วนมากยังรับวิบากรรม เช่นเดิม การที่จะหลุดออกจากวังวนด้วยการกระทำ (กรรม) ภายใต้การปฏิรูปการเมืองครั้งนี้ หากเห็นว่า ราชการ นักการเมือง องค์กรอิสระเป็นปัญหา ก็ไม่ควรพุ่งประเด็นเพียงเพื่อทำให้ระบบตัวแทนเข้มแข็ง โดยมีขั้นตอน ตรวจสอบการเลือกตั้งอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมเพียงด้านเดียว แต่ควรทบทวนประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแบบ อำนาจอธิปไตยของประชาชน มิใช่มอบสิทธิในการเลือกตั้งแล้วขาดสิทธิ์ด้วยประการทั้งปวง รัฐธรรมนูญจึงจะมีความเป็นประชาธิปไตยระดับปฏิบัติการที่แท้จริง มีความเสมอภาคเป็นธรรม โดยที่ประชาชนส่วนข้างมากใน สังคมมีเอกภาพมีอำนาจเหนือกว่ากลุ่มนักการเมือง ข้าราชการ และกลุ่มทุนผูกขาด โดยเริ่มจากภาคประชา สังคมจะต้องเป็นพลเมืองที่มีสำนึกกระตือรือร้น(active citizen)ที่สามารถเรียกร้องจากรัฐภายใต้ สิทธิหน้าที่ เสรีภาพในเรื่องเหล่านี้

1. ระบบเรียกร้อง
2. ระบบตรวจสอบ
3. ระบบกล่าวหา
4. ระบบเปิดเผยข้อมูลจากรัฐ
5. ระบบการมีส่วนร่วม
6. ระบบสวัสดิการโดยรัฐ

จะเห็นได้ว่าระบบต่างๆเป็นสิทธิประโยชน์ของประชาชนโดยจริง แต่ประชาชนยังขาดการรับรู้ในสาระสำคัญ จึงไม่สามารถเข้าถึงอ้างอิงเพื่อเกิดประโยชน์แก่ตน ชุมชน โดยที่รัฐธรรมนูญนั้นจะเกิดประโยชน์ (กินได้) ก็ต่อเมื่อมีการออกกฎหมายลูก และการใช้รัฐธรรมนูญเพื่อเรียกร้องระบบต่างๆตามที่กล่าวอ้างมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะต้องมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่เอื้อประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวมกล่าวคือ

ข้อเสนอที่ 1 เห็นควรลดทอนอำนาจผู้เชี่ยวชาญ และระบบชนาชาวมักคี่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้องค์กร ประชาชน องค์กรวิชาชีพ องค์กรสาธารณะอื่นๆ เป็นกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง

ข้อเสนอที่ 2 ควรให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นฝ่ายริเริ่มให้มีการทำประชามติเพื่อตัดสินใจในหลาย ระดับโดยเฉพาะในเรื่องที่อาจมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ แทนการมติของรัฐมนตรี

ข้อเสนอที่ 3 ควรปกป้องผลประโยชน์ของชาติจากการรุกรานของระบบทุนนิยมโลก เช่นการผูกขาดตัด ทอนทางเศรษฐกิจ มีผลกระทบต่อทุนเงินตรา ทุนสินค้า และทุนทางสังคม สัญชาติไทย

ข้อเสนอที่ 4 รัฐควรให้การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรต่างๆ ของประชาชนจากภูมิภาคลุ่มย่อยของ สังคมเพื่อทำหน้าที่ในลักษณะฝ่ายสนับสนุนตรวจสอบการบริหารงานของรัฐ เป็นการยกระดับการตรวจสอบ (ยามเฝ้าแผ่นดิน) จากประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน แทนที่มีเพียงองค์กรกลางทำหน้าที่เกี่ยวกับการ เลือกตั้งเท่านั้น

ถึงเวลาแล้วที่รัฐธรรมนูญแห่งอนาคตที่ประชาชนจะต้องจินตนาการถึงทางเลือกใหม่เพื่อคัดค้าน อภิปราย ออกแบบสถาปัตยกรรมประชาธิปไตย(รัฐธรรมนูญ) เพื่อถ่วงดุลอำนาจนักการตัดสินใจของประเทศชาติ ซึ่งจะต้อง เปลี่ยนจากการอาศัยผู้แทนมาเป็นการแทนตัวเอง(semidirect democracy)หรือประชาธิปไตยกึ่งโดยตรง “ความเห็นพ้องต้องกัน”ของกลุ่มจำกัด(กลุ่มกีดกัน) ได้แก่กลุ่มนักการเมือง องค์กรอิสระ และผู้เชี่ยวชาญจะต้อง

ถูกสลายลง แล้วแทนที่ด้วยประชาชนคนด้อยโอกาสทั้งหมด(มินามาตะ: อ้างในสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์) ดังนั้น การปฏิรูปการเมืองเพื่อความเป็นประชาธิปไตยนั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยการก้าวข้ามจากกำแพงขวางกั้น ว่าด้วยการเข้าชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา 170 จำนวน 50,000 ชื่อเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ยากลำบาก เมื่อเปรียบเทียบกับ 20 % ของผู้ไปเลือกตั้ง(ผู้แทนของคนส่วนน้อย) ในกรณีการเลือกตั้งที่ไม่มีคู่แข่ง ประเด็นนี้ทำไมไม่มีความแตกต่างมากจึ่งในจำนวนตัวเลข